

ŽEMĖS ŪKIO VALDŲ GRUPAVIMO MOKESČIŲ TIKSLAIS ALTERNATYVOS

Danutė Juškevičienė, Artūras Lakis
Lietuvos agrarinės ekonomikos institutas

Žemės ūkio veiklą vykdančios gyventojai valstybinio socialinio ir sveikatos draudimų įmokų, taip pat gyventojų pajamų mokesčio mokėjimo tikslais grupuojami pagal jų valdomos žemės ūkio valdos ekonominį dydį, išreikštą europinio dydžio vienetais (EDV). Turintiems mažesnes valdas nustatytos palankesnės mokesstinės sąlygos. Tyrimo tikslas – sumodeliuoti alternatyvias žemės ūkio veiklą vykdančių gyventojų grupavimo mokesčių tikslais sistemas ir pateikti jų išskirtinių požymių bei įgyvendinimo prielaidų vertinimus. Straipsnyje pateikiami žemės ūkio valdų grupavimo mokesčių tikslais alternatyvių sistemų, suformuotų naudojant skirtingus ekonominius ir natūrinius rodiklius, tyrimų rezultatai, įvertintos galimos grupavimo sistemos pakeitimo pasekmės ir pateikiami neigiamų pasekmių dalinio sušvelninimo siūlymai.

Raktiniai žodžiai: europinio dydžio vienetas, mokesstis, standartinis gamybinis pelnas, standartinė produkcija, standartinės pajamos, žemės ūkio valdos ekonominis dydis.

Įvadas

Lietuvoje nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo pertvarkomo žemės ūkio rėmimui buvo naudojama ir mokesčių sistema. Mokesčius reguliuojančiuose nacionaliniuose teisės aktuose nustatytus kriterijus atitinkantys žemės ūkio veiklą vykdančios gyventojai ir įmonės iki 2009 metų nemokėjo pelno arba pajamų mokesčio. Dėl taikomo didesnio neapmokestinamųjų pajamų dydžio mažesniu mastu buvo apmokestintos žemės ūkio veiklos subjektų gyventojams išmokėtos su darbo santykiais susijusios pajamos. Žemės ūkio versle dalyvaujantys gyventojai mokėjo mažesnes socialinio, sveikatos draudimo įmokas nei besiverčiantys kitų veiklų pajamomis, galėjo jas sumokėti patogesniu laiku – nuėmus derlių. O smulkiausių žemės ūkio valdų savininkai šių įmokų mokėti neprivalėjo.

Finansinės krizės padarinių masto prognozės privertė mobilizuoti visus dar nepanaudotus šalies biudžeto papildymo rezervus ir imtis nepopuliarių sprendimų. Įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės inicijuotą ir Seimo priimtais sprendimais įteisintą mokesčių reformą, nuo 2009 metų Lietuvoje buvo atsisakyta daugelio mokesčių lengvatų, išplėsta mokesčių mokėtojų bazė. Žemės ūkio įmonės ir didesnių ūkių savininkai įtraukti į nacionalines pelno ir pajamų apmokestinimo schemas pagal pereinamąsias nuostatas, t. y. mokesčių tarifus didinant palaipsniui. Socialinio draudimo ir sveikatos draudimo įmokų mokėtojais tapo vidutinės ir smulkesnės žemės ūkio valdas turintys gyventojai.

Problema. Žemės ūkio valdos dydžiui vertinti gali būti naudojami įvairūs ekonominiai ir natūriniai rodikliai bei jų sistemos. Nacionalinėje mokesčių sistemoje valdos dydis įtakoja jos savininko (savininkų) padėtį specialiosiose žemės ūkio veiklą

vykdančių gyventojų grupavimo schemose ir yra tiesiogiai susijęs su mokėtina mokesčių dydžiu bei mokėjimo sąlygomis. Todėl tikslinga iširti ir įvertinti alternatyvius valdų grupavimo mokesčių tikslais būdus, kad būtų sukurtos prielaidos pasirinkti tamprausiai su apmokestinimo objektu susieta, taip pat mažiausiomis sąnaudomis produkuojamą būdą.

Tyrimo objektas – valdų grupavimo mokesčių tikslais būdai.

Tyrimo tikslas – sumodeliuoti alternatyvias žemės ūkio veiklą vykdančių gyventojų grupavimo mokesčių tikslais sistemas ir pateikti jų išskirtinių požymių bei įgyvendinimo prielaidų vertinimus.

Tyrimo uždaviniai: iširti dabartiniu metu šalyje naudojamą valdų grupavimo mokesčių tikslais praktiką; sumodeliuoti alternatyvius valdų grupavimo sistemų variantus; identifikuoti reikiamas alternatyvių valdų grupavimo sistemų funkcionavimo sąlygas ir įvertinti alternatyvių grupavimo sistemų įgyvendinimo prielaidas ir galimas pasekmes.

Tyrimo metodika. Pasinaudojus mokslinės literatūros ir statistinių duomenų analize bei ekspertinio vertinimo metodais išanalizuota šalyje naudojama žemės ūkio valdų grupavimo mokesčių tikslais praktika. Matematinio statistinio modeliavimo metodais buvo suformuoti alternatyvūs valdų grupavimo sistemų variantai. Statistinių duomenų analizės metodu buvo identifikuotos alternatyvių valdų grupavimo sistemų funkcionavimo sąlygos ir informacinio aprūpinimo prielaidos. Prielaidų vertinimas buvo atliktas naudojant analizės ir sintezės metodus. Tyrimų rezultatai pateikti monografiniu metodu.

Tyrimo rezultatai

Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas (2010), mokesčių apibrėžia kaip mokesčio įstatyme mokesčio mokėtojai nustatytą piniginę prievolę valstybei, kad būtų gauta pajamų valstybės (savivaldybės) funkcijoms vykdyti. Žemės ūkio veiklą vykdančiams ūkininkams ir jų partneriams bei kitiems asmenims, gaunantiems pajamų iš žemės ūkio veiklos, prievolė mokėti gyventojų pajamų mokesčių atsirado 2009 metais, priėmus atitinkamus Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pakeitimus. Tuo pat laikotarpiu buvo pakeistos žemės ūkio veiklą vykdančių gyventojų mokamų privalomojo sveikatos draudimo ir valstybinio socialinio draudimo teisinės nuostatos.

Formuojant nacionalinę mokesčių sistemą Lietuvoje, kaip ir daugelyje ES šalių, siekiama atsižvelgti į mokesčių mokėtojų pajėgumą sumokėti nustatyto dydžio mokesčių sumas, nepadarant lemtingos įtakos verslo plėtrai ir galimybei uždirbti pajamas, o tuo pačiu ir mokėti mokesčius būsimais laikotarpiais. Šiuo aspektu ypatingai jautrūs smulkieji mokesčių mokėtojai. Žemės ūkio veiklos subjektų struktūrai būdinga smulkiųjų subjektų, mažas ir net valstybės socialinėmis išmokomis remtinas pajamas teuždirbančių asmenų gausa. Ši aplinkybė buvo įvertinta 2008 metų gruodžio mėnesį keičiant gyventojų mokesčių sąlygas.

Žemės ūkio veiklos mokesčių sistemos ypatumus tyrinėja daugelis užsienio ir šalies mokslininkų. Žemdirbiai traktuojami kaip didelės rizikos (dėl gamtinių faktorių

įtakos) verslą vykdančios smulkios verslo atstovai, kuriems tikslinga nustatyti specialius mokesčių režimus, supaprastintas schemas, arba, mažiausias pajamas uždirbančius, visai atleisti nuo pajamų mokesčių (Orlovski, 2008; Kolosova, 2007; Jakštonytė, 2009). Vakaruose vyrauja požiūris, kad smulkiam verslui priimtinausia paprastesnė mokesčių sistema, kurioje taikomi mažesni mokesčių tarifai (Štreimikienė, 2007; Brondolo, 2009; Vasiliauskaitė, 2009). Teigiama, kad mokesčiai atima dalį lėšų iš verslo ir namų ūkių. Tai mažina privataus investavimo galimybes ir namų ūkių prekių paklausą (Gilyš, 2006). Žemės ūkiui būdingas įtraukimo į verslą visų, net ir turinčių darbo santykius, besimokančių ar studijuojančių šeimos narių. Manoma, kad mokestinės lengvatos kaimo gyventojams ir pirmiausia žemdirbiams tikslinga susieti ne tik su pajamomis iš pagamintos ir realizuotos žemės ūkio produkcijos, bet ir su šeimos padėtimi, vaikų skaičiumi, dirbančių šeimoje asmenų skaičiumi, investicijomis į ūkio plėtrą, alternatyvios žemės ūkio veiklos plėtimu (Grauskas, 2005).

Tam tikra žemės ūkio veikla užsiimančių gyventojų grupavimo mokesčių tikslais praktika šalyje egzistavo ir anksčiau sveikatos draudimo įmokų ir PVM kompensavimo smulkiesiems žemės ūkio produkcijos gamintojams (iki 6 ha dydžio) schemų suformavimui. Nuo 2009 metų pradžios žemės ūkio veiklą vykdančios gyventojai valstybinio socialinio ir sveikatos draudimų įmokų, taip pat gyventojų pajamų mokesčio mokėjimo tikslais grupuojami pagal jų valdomos valdos ekonominį dydį, išreikštą EDV. Toks valdos dydžio skaičiavimas nustatytas Europos Komisijos, siekiant įvertinti ir sugrupuoti visas valdas. Šiuo metu 1 EDV yra 1 200 EUR arba 4 143,36 Lt. Kiekvienos valdos EDV apskaičiuojamas pagal jos individualius duomenis, įvertinus jų valdoje sukuriama standartinį gamybinį pelną. Standartinis gamybinis pelnas (SGP) – tai produkcijos vertės, gautos per metus iš vieno pasėlių hektaro ar gyvulio, ir gamybos išlaidų skirtumas.

Valdos grupuojamos siekiant nustatyti skirtingo ekonominio dydžio valdose gaunamų (uždirbamų) pajamų lygį atitinkančią mokesčių naštą (tarifus, mokesčių sumas) ir mažas žemės ūkio veiklos pajamas uždirbantiems gyventojams paprastesnius mokesčių apskaičiavimo, mokėjimo ir deklaravimo reikalavimus.

1 lentelė. Valdų pasiskirstymas pagal valdos ekonominį dydį

Grupė	Matavimo vnt.	2010 metų sausio 1 d.
EDV<2	vnt.	220590
	proc.	87,4
2 ≤ EDV<4	vnt.	14227
	proc.	5,6
4 ≤ EDV<14	vnt.	12187
	proc.	4,8
14 ≤ EDV	vnt.	5328
	proc.	2,1
Iš viso	vnt.	252332
	proc.	100,0

Šaltinis: sudaryta pagal VI Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras duomenis

Sunkiausia mokesčių našta tenka turintiems didesnes nei 14 EDV dydžio valdas. Tokių valdų skaičius nedaug viršija 5 tūkstančius, arba sudaro 2,1 proc. visų registruotų valdų. Didžiąją dalį (87,4 proc.) sudaro smulkiosios (mažesnės nei 2 EDV) valdos, kurių savininkams privalu mokėti tik nedideles (2009 metais 23 Lt per mėnesį vienam asmeniui) sveikatos draudimo įmokas.

Valdų ekonominio dydžio ribinės reikšmės, kuriomis remiantis nustatomos skirtingos mokesčių sąlygos, taip pat ES dokumentas (1985 m. birželio 7 d. Europos Komisijos sprendimas 85/377/EEB, nustatantis Bendrijos žemės ūkio valdų tipologiją), kuriuo vadovaujantis apskaičiuojamas ekonominis valdų dydis, nurodomas nacionaliniuose mokesčių įstatymuose (LR gyventojų pajamų mokesčio įstatymas (2010); LR valstybinio socialinio draudimo įstatymas (2010); LR sveikatos draudimo įstatymas (2010)). Nagrinėjamų mokesčių tikslais yra naudojamos vienodos valdų ekonominio dydžio grupių ribinės reikšmės. Tačiau kiekvieno mokesčio sistemoje yra skirtingos grupių schemas. Skiriasi ir apmokestinamų asmenų grupės (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Žemės ūkio veiklą vykdančių gyventojų mokestinės prievolės

Valdos ekonominis dydis, išreikštas EDV	Mokesčių rūšys		
	Gyventojų pajamų	Valstybinio socialinio draudimo	Privalomojo sveikatos draudimo
	Apmokestinamieji žemės ūkio veiklą vykdančios gyventojai		
	Ūkininkai, partneriai ir kiti gyventojai	Ūkininkai ir partneriai	Ūkininkai, partneriai ir kiti gyventojai
	Mokestinės prievolės		
2 ir mažiau	Mokesčio nemoka	Įmokų nemoka	Įmokas moka
2,01–3,99			
4,00-14,00		Įmokas moka	Įmokas moka
14,01 ir daugiau	Mokestį moka	Įmokas moka	Įmokas moka

Dabartiniu metu naudojamos žemės ūkio valdų ekonominio dydžio skaičiavimo sistemos vertinimas pateiktas 3 lentelėje.

3 lentelė. Žemės ūkio valdų ekonominio dydžio skaičiavimo pagal SGP vertinimas

Privalumai	Trūkumai
Daugiametė valdų ekonominio dydžio skaičiavimo pagal SGP taikymo įvairioms paskirtims (ūkių veiklos tyrimų, paramos) patirtis.	Baigiasi ES dokumento, nustatančio SGP rodiklio naudojimą ūkių ekonominio dydžio nustatymui, galiojimas. Pradedamas naudoti naujas žemės ūkio valdos ekonominio dydžio apskaičiavimo rodiklis – standartinė produkcija.
Sukurtas institucinis modelis, įgalinantis atlikti reikiamus skaičiavimus.	ES dokumente nenumatytos galimybės įkomponuoti į valdos ekonominio dydžio skaičiavimus Lietuvoje žemės ūkio veiklai priskiriamų veiklų (paslaugos žemės ūkiui, pirminio perdirbimo produktai, žuvininkystė)

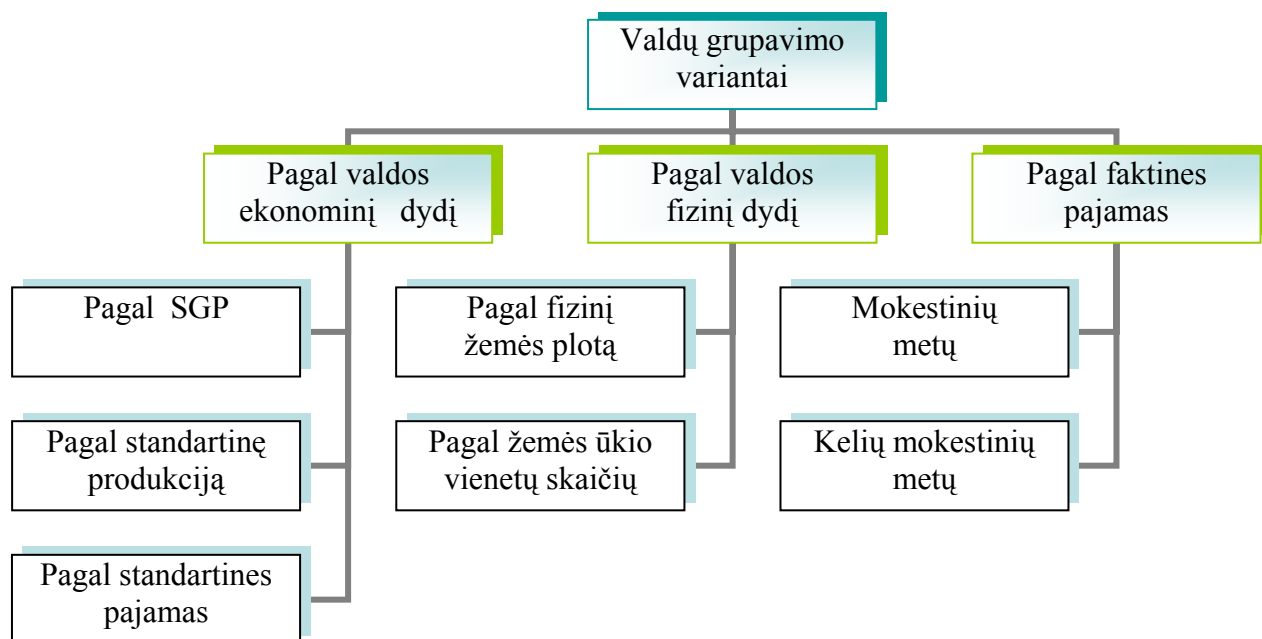
	rodiklių. Dalinis šio klausimo sprendimas jau yra pasiektas nacionaliniams lygmenyje.
Metodinis aprūpinimas. Parengta daug komentuojančių dokumentų.	Nepakankama SGP rūšių nomenklatūra. Senas laikotarpis iš kurio duomenų buvo atlikti SGP normatyvinių dydžių skaičiavimai.
Mokesčių mokėtojai ir administratoriai yra susipažinę su valdų ekonominio dydžio vertinimu ir apskaičiavimo principais.	

Detali valdų dydžio apskaičiavimo metodika patvirtinta LR žemės ūkio ministro 2007 m. lapkričio 28 d. įsakymu Nr. 3D-521 (2010), kuriame, palyginti su minėto sprendimo nuostatomis, yra ir nacionalinių ypatumų. Pagal galiojančių teisės aktų nuostatas Lietuvoje žemės ūkio veiklos pajamoms priskiriamos specialiam žemės ūkio ministro įsakyme išvardytos paslaugų žemės ūkiui, žuvininkystės pajamos. Todėl minėtų paslaugų bei žuvininkystės pajamos įtraukiamos į bendrusius valdos dydžio skaičiavimus.

Kad dabartinio grupavimo modelio naudojimas galėtų būti laikinai pratęstas, reikėtų sureguliuoti teisinę aplinką: išeliminuoti iš mokesčius reguliuojančių nacionalinių teisės aktų tiesiogines nuorodas į ES dokumentus, patobulinti nacionalinius teisės aktus. Taip pat pravartu atlikti skaičiavimus ir įvertinti, ar naudojami SGP dydžiai reprezentuoja dabartinio laikotarpio situaciją. Esant reikalui parengti naujo laikotarpio, papildomų rūšių SGP dydžius. Svarbu teisiškai ir metodiškai sureguliuoti visų veiklų, kurios Lietuvoje priskiriamos žemės ūkiui, duomenų įtraukimo į valdos ekonominio dydžio skaičiavimą bei šių veiklų sąvokų apibrėžimus. Vėlesniais laikotarpiais SGP rodiklio naudojimas nebūtų tikslingas, nes ES ūkių veiklos rezultatų tyrimų sistemoje valdų ekonominis dydis bus apskaičiuojamas pagal naują rodiklį – standartinę produkciją. Dviejų sistemų palaikymas būtų ekonomiškai nenaudingas ir perteklinis.

Kitų valdų grupavimo modelių pasirinkimo prielaidos nagrinėjamos, nes pasibaigė ES teisės aktų nustatančių SGP rodiklio naudojimą galiojimas ir pradedamas naudoti standartinės produkcijos rodiklis bei kai kurie kiti nauji metodiniai principai. Atsižvelgta ir į žemdirbių savivaldos organizacijų kritiką ir pageidavimus, kad būtų naudojami aiškesni ir paprastesni grupavimo kriterijai.

Tyrimų tikslais buvo identifikuoti galimi valdų grupavimo variantai pagal įvairius principus ir rodiklių sistemas (žr. pav.).

Pav. Žemės ūkio valdų grupavimo pagal skirtingus požymius schema

Šiame straipsnyje pateikiami dviejų valdų ekonominio dydžio skaičiavimo alternatyvių variantų tyrimo rezultatų duomenys.

Grupavimas pagal valdos ekonominį dydį, apskaičiuotą pagal standartinę produkciją. Naudojamas bendrosios standartinės produkcijos rodiklis (analogiška bendrojo SGP apskaičiavimui). Valdos ekonominis dydis gali būti išreiškiamas bendra suma litais arba vienetais (pvz. išsaugant tą patį trumpinį – EDV). Skaičiuojama pagal formulę:

$$BSP = \sum_i (P_{A_i} \cdot SP_{A_i}) + \sum_j (G_{vnt_j} \cdot SP_{vnt_j}) + VP$$

čia: BSP – bendroji standartinė produkcija, Lt; PA_i – i -osios rūšies auginamų augalų pasėlių plotas, ha; G_{vnt_j} – j -osios rūšies ūkinių gyvūnų vidutinis skaičius už atitinkamą laikotarpį, vnt.; SPA_i – i -osios rūšies auginamų augalų produkcijos SP, Lt; SP_{vnt_j} – j -osios rūšies ūkinių gyvūnų produkcijos SP, Lt; VP – kitų žemės ūkio veiklų priskirtų veiklų (paslaugos žemės ūkiui, žuvininkystė, pirminio perdirbimo produktai) metinės pardavimo pajamos, Lt.

4 lentelė. Valdos ekonominio dydžio apskaičiavimo pagal standartinę produkciją informacinis aprūpinimas

Duomenys skaičiavimams	Informacijos šaltiniai	Pastabos
Pasėlių plotai pagal augalų rūšis	Mokestinių metų pasėlių deklaracija.	
Produktyvumas (augalų derlingumas, gyvulių produktyvumas)	Statistikos departamento duomenys apie praėjusių metų žemės ūkio augalų derlingumą ir ūkinių gyvulių produktyvumą bei įgaliotos institucijos apskaičiuoti mokestinių	

	metų prognozuojami atitinkami produktyvumo duomenys.	
Gyvulių ir kitų gyvūnų skaičius	Gyvulių registrų duomenys.	Kai kurių gyvūnų (pvz. sraigių) duomenų šiuo metu duomenų bazėse nėra.
Kainos	Įgalios institucijos patvirtintos standartinės kainos mokestiniams metams (apskaičiuotos pagal 5 m. duomenis).	Vietoje standartinių kainų gali būti apskaičiuojama ir įgalios institucijos patvirtinami mokestinių metų bendrosios produkcijos normatyvai.
Kitų žemės ūkio veiklai priskiriamų veiklų produkcijos vertė	Mokesčių mokėtojų duomenys.	Valdos ekonominio dydžio skaičiavimo momentui mokestinių metų duomenų nebus, todėl reikės naudoti praėjusių laikotarpių duomenis.

Valdos ekonominio dydžio skaičiavimo pagal standartinę produkciją sistemos vertinimas pateiktas 5 lentelėje.

5 lentelė. Valdos ekonominio dydžio apskaičiavimo pagal standartinę produkciją sistemos vertinimas

Privalumai	Trūkumai
Valdos ekonominio dydžio apskaičiavimo pagal standartinės produkcijos rodiklį atitiktą dabartiniu metu įgyvendinamo ES Komisijos 2008 m. gruodžio 8 d. reglamento Nr. 1242/2008 kuriuo nustatoma Bendrijos žemės ūkio valdų tipologija nuostatas. Galėtų būti naudojami bendri metodologiniai principai, visi arba dalis informacijos ir duomenų standartinės produkcijos dydžiams apskaičiuoti. Tai būtų naudinga siekiant sumažinti darbo sąnaudas atliekant skaičiavimus ir rengiant normatyvus.	Kitų žemės ūkio veiklai priskiriamų veiklų produkcijos vertei apskaičiuoti negali būti pritaikomi standartiniai dydžiai.
Standartinės produkcijos informacija yra aiškesnė ir paprastesnė, nei SGP. Ji bus labiau suprantama mokesčių mokėtojams. Tai didins pasitikėjimą valdos ekonominio dydžio apskaičiavimo teisingumu.	

Siekiant įvertinti mokesčių mokėtojų grupių ribinių reikšmių padėtį Europos bendrijų komisijos 2008 m. gruodžio 8 d, reglamento Nr. 1242/2008, kuriuo nustatoma Bendrijos žemės ūkio valdų tipologija (2010) II priede nustatytų ekonominio valdų dydžio klasių skalėje, buvo atlikti skaičiavimai, kurių rezultatai pateikiami 6 lentelėje.

6 lentelė. Mokesčių mokėtojų grupių ribinių dydžių padėtis ekonominio valdų dydžio klasių skalėje

Ekonominio valdų dydžio klasės	Standartinė produkcija, Lt*		Mokesčių mokėtojų grupės ribinis dydis, EDV
	nuo	iki	
I		6906	
II	6 906	13811	
III	13 811	27622	2
IV	27 622	51792	4
V	51 792	86320	
VI	86 320	172640	14
VII	172 640	345280	
VIII ir t.t.	345 280	863200	

* pagal Europos bendrijų komisijos 2008 m. gruodžio 8 d, reglamento Nr. 1242/2008, kuriuo nustatoma Bendrijos žemės ūkio valdų tipologija II priedą

Grupavimas pagal valdos ekonominį dydį, apskaičiuotą pagal standartines pardavimo pajamas. Apskaičiuojant valdos ekonominį dydį naudojamas bendrųjų standartinių žemės ūkio pardavimo pajamų rodiklis (analogiška bendrojo SGP

apskaičiavimui). Valdos ekonominis dydis gali būti išreiškiamas bendra suma litais arba vienetais. Skaičiuojama pagal formulę:

$$BSPP = \sum_i (P_{A_i} \cdot SPP_{A_i} \cdot pri) + \sum_j (G_{vnt_j} \cdot SPP_{vnt_j} \cdot pri) + VP$$

čia: *BSPP* – bendrosios standartinės pardavimo pajamos, Lt; *PA_i* – i-osios rūšies auginamų augalų pasėlių plotas, ha; *G_{vnt_j}* – j-osios rūšies ūkinių gyvūnų vidutinis skaičius už atitinkamą laikotarpį, vnt.; *SPP_{A_i}* – i-osios rūšies auginamų augalų produkcijos SPP, Lt; *pri* – i-osios rūšies auginamų augalų produkcijos, arba j-osios rūšies ūkinių gyvūnų produkcijos prekingumo indeksas, Lt; *VP* – kitų žemės ūkio veiklai priskirtų veiklų (paslaugos žemės ūkiui, žuvininkystė, pirminio perdirbimo produktai) metinės pardavimo pajamos, Lt.

7 lentelė. Valdos ekonominio dydžio apskaičiavimo pagal standartines pardavimo pajamas informacinis aprūpinimas

Duomenys skaičiavimams	Informacijos šaltiniai	Pastabos
Visi tie patys duomenys ir informacijos šaltiniai, kaip ir I variante (pagal standartinę produkciją)		
Augalų ir gyvūnų produkcijos rūšių prekingumo indeksai pagal valdų dydžio grupes.	ŪADT duomenys, specialūs ūkių tyrimai, Statistikos departamento duomenys apie žemės ūkio produkcijos supirkimus ir produktų balansus.	Atskirų produktų išsamūs prekingumo pagal valdų dydžio grupes tyrimai nebuvo vykdyti.

Šios valdų ekonominio dydžio skaičiavimo sistemos informacinio aprūpinimo sąnaudos preliminariais skaičiavimais 1,5–2 kartus didesnės, nei anksčiau aptartos sistemos.

8 lentelė. Valdos ekonominio dydžio apskaičiavimo pagal standartines pardavimo pajamas sistemos vertinimas

Privalumai	Trūkumai
Apskaičiuotas valdos dydis ekonomine prasme yra artimesnis apmokestinimo objektui – pardavimo pajamoms.	Palyginti su kitais variantais padidėja normatyvinių dydžių, skaičiavimams naudojamų koregavimo indeksų skaičius, darbo sąnaudos šiems normatyvams parengti ir nuolat atnaujinti.

Grupavimo variantų palyginimui buvo atlikti du skirtingi testavimai. Pirmasis – pagal mokesčiams suformuotų grupių ribinio dydžio modelių 7 valdų duomenis. Antrasis – pagal respondentinių ūkių duomenis. Pirmajam testavimui buvo suformuoti 7 valdų modeliai: 14 EDV ekonominio dydžio – 3 modeliai, 4 EDV – 2 modeliai ir 2 EDV – 2 modeliai. Buvo apskaičiuotas jų dydis pagal septynis grupavimo variantus. Sumodeliuotų valdų padėtis pagal skirtingus kriterijus suformuotų grupių mokesstinėse skalėse kito nežymiai, išskyrus specializuotą šiltnamių daržininkystės modelinį ūkį.

Atliekant antrąjį testavimą buvo palyginti pagal tris rodiklius apskaičiuoti respondentinių valdų ekonominiai dydžiai: SGP, standartinę produkciją ir standartines pargavimo pajamas. Buvo įvertinta šių valdų padėtis mokestinėse skalėse. Testuota 1 300 valdų.

9 lentelė. Antrojo testavimo rezultatai

Testuotos valdos padėtis mokesčių mokėtojų skalėje, palyginus su buvusia padėtimi, valdos ekonominį dydį apskaičiavus pagal SGP	Matavimo vnt.	Testuotos valdos ekonominį dydį apskaičiavus pagal:	
		standartinę produkciją	standartines pardavimo pajamas
Perėjo į aukštesnę grupę	vnt.	68	47
Perėjo į žemesnę grupę	vnt.	229	368
Iš viso perėjo į kitas grupes	vnt.	297	415
	proc.	22,8	31,9

Kaip matyti iš 9 lentelės duomenų, naudojant skirtingus rodiklius valdos ekonominio dydžiui įvertinti, keičiasi didelio skaičiaus valdų padėtis mokesčių skalėse.

Išvados

1. Formuojant nacionalinę mokesčių sistemą Lietuvoje siekiama atsižvelgti į žemės ūkio veiklą vykdančių gyventojų pajėgumą sumokėti nustatyto dydžio mokesčių sumas. valdos grupuojamos siekiant nustatyti skirtingo ekonominio dydžio valdose gaunamų (uždirbamų) pajamų lygį atitinkančią mokesčių našta (tarifus, mokesčių sumas) ir mažas žemės ūkio veiklos pajamas uždirbantiems gyventojams paprastesnius mokesčių apskaičiavimo, mokėjimo ir deklaravimo reikalavimus.

2. Valdų vertinimas ekonominiu dydžiu (bendraja suma arba ekonominiais vienetais) leidžia kompleksiskai įvertinti valdos potencialą generuoti pajamas (pelną) ir yra pranašesnis už vertinimą fiziniu dydžiu.

3. Tikėtina, kad kai kuriems mokesčių mokėtojams naujojo grupavimo metodo taikymas bus nepalankus, t. y. mokėtojas gali būti priskirtas aukštesnei grupei. Siekiant sušvelninti perėjimo prie naujo grupavimo metodo pasekmes galima būtų numatyti pereinamąsias nuostatas, numatančias palankesnes sąlygas mokesčio mokėtojui.

Literatūra

1. Brondolo, J. (2009). Collecting Taxes During an Economics Crisis: Challenges and Policy Options. – <http://www.imf.org/external/pubs/ft/spn/2009/spn0917.pdf> [2010 04 21].
2. Gylys, P. (2006). Mokesčių našta ir tarptautinė mokesčių konkurencija // Ekonomika. Nr. 75. – <http://www.leidykla.eu/mokslo-darbai/ekonomika/ekonomika-2006-75-tomas/> [2010 05 12]

3. Grakauskas, E., Marcijonas, A. (2005). Mokesčiai ir žemės ūkis Europos sąjungos ir Lietuvos teisinio reglamentavimo kontekstu // Teisė. Nr. 55.
4. Jakštonytė, G. (2009). Mokesčių politikos reikšmė smulkaus verslo kūrimuisi // Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos. Nr. 3 (16). – http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/09_02_15/jakstonyte.pdf [2010 05 04].
5. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. – http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=369348 [2010 05 04].
6. Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymas. – http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=362368 [2010 05 04].
7. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymas. – http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=356708 [2010 05 05].
8. Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas. – http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=362883 [2010 05 06].
9. Štreimikienė, D., Dapkus, R., Šivickas, G. (2007). Paramos smulkiam verslui efektyvumui vertinimas // Ekonomika. Nr. 80.
10. Vasiliauskaitė, A., Stankevičius, E. (2009). Tax Burden management and GDP growth: case of EU countries // Ekonomika ir vadyba Nr. 14. – <http://www.ktu.lt/lt/mokslas/zurnalai/ekovad/14/1822-6515-2009-202.pdf> [2010 04 18].
11. Europos bendrijų komisijos 2008 m. gruodžio 8 d. reglamentas Nr. 1242/2008 kuriuo nustatoma Bendrijos žemės ūkio valdų tipologija. – <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:335:0003:0024:LT:PDF> [2010 04 26].
12. Колосова, Е. (2004). Экономическое содержание и основные параметры специальных налоговых режимов. – <http://zhurnal.ape.relarn.ru/articles/2004/149.pdf> [2010 05 13].
13. Орловски, Я. (2008). Особенности налогообложения сельскохозяйственной деятельности в Польше. – http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pvuabs/texts/2008_1/1.3.4.pdf [2010 04 26].

AGRICULTURAL HOLDINGS FOR TAX PURPOSES OF GROUPING ALTERNATIVES

Danutė Juškevičienė, Artūras Lakis
Lithuanian Institute of Agrarian Economics

Summary

From the beginning of 2009 population engaged in the agricultural activity by the purposes of the state social insurance and health insurance contributions, as well as the personal income tax are grouped under their controlled holding economic size, measured in European Size Units (ESU). In the current national tax system, holding size has influence on the situation of the owner (owners) in the special grouping schemes of the population engaged in the agricultural activity and is directly related to the payable tax amount and payment terms. For the owners of smaller holdings, the taxing terms are more favorable. For the tax purposes the same holdings economic size groups' limitary values are used. However, every individual tax system has different schemes of the groups. Under the current legislation, for agricultural income in Lithuania is classified income from the services to agriculture, listed in the special order of the Minister of Agriculture, and fishery income. Therefore, income from the services to agriculture and fisheries income are included in to the overall holding size calculations. The paper presents the grouping of agricultural holdings for tax purposes in alternative systems, formed by using different economic and quantitative indicators, research

results, evaluated the potential consequences of the changes in grouping system, and partial mitigation proposals of the negative consequences.

Key words: European Size Unit, tax, standard gross margin, standard output, standard income, economic holding size.